

ΚΙ ΑΛΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κάποιος κύριος «τά της καθαρεύουσας πρεσβεύων», πούτχες να δει προχτές άπώνω στο γραφείο μας την καινούρια έκδοση της «Γιαάδας» του κ. Παλλης, ξαφνιάστηκε λίγο. Κι άφου τήνε πήρε στα χέρια του και τήνε σφαιρογύρισε κάμπουσο, είπε με πονοφυχιά :

— Μπλ τούς καημένους! Δουλεύουν! Δουλεύουν!

Έτσι φαίνεται. Και οι καημένοι, που μας έδωσαν την παρασμένη βδομάδα την «Γιαάδα», μας δίνουν ύστερ άπ' λίγες μέρες ένα βιβλίο βαρύ και ικανό, αυτό μονάχα, να πείσει τους κοντόβαρους πως ή έθνική μας γλώσσα, ή δημοτική, είναι μάνα για νάποδώσει και τις άψηλότερες φιλοσοφικές ιδέες.

Τό βιβλίο που θά ξαφνιάσει και θά βουδάνει τους δασκάλους, είναι του μεγάλου Κάντ ή «Κριτική του άδολου λογισμού», που ένα μέρος της μεταφράσαν και τυπώσαν οι κ.κ. Γ. Μαρκέτης και Άλεξ. Παλλης.

Πώς δουλέψαν οι δυο αυτοί έκούραστοι εργάτες της Ίδέας φαίνεται από τον σύντομο πρόλογο :

«Σκοπός μας στην αρχή εΐτανι να μεταφράσουμε όλν την **Κριτική του Άδολου Λογισμού**. Γρήγορα όμως είδαμε πως τούτο μας εΐταν άκατόρθωτο, γιατί τέτοιο έργο, που κάθε του ύως γραμμή θέλει προσεχτική μελέτη, χρειάζεται και καιρό άπεριόριστο, ενώ έμεις ο καιρός μας είναι πολύ μετρημένος. Έτσι αποφασίσαμε τέλος να καταπιεστούμε όσο μοναχά μέρος μας εΐταν εύκολο να δουλέψουμε τίμια και καλά, κι ως έλπίσουμε πως μια μέρα θά φιλοτιμηθούν άλλοι δικοί μας, με πίστηρη ήσυχία και πίστερη φωτιά, να ζετελειώσουν αυτή τή δουλειά τήν τόσο χρήσιμη και μεγάλη.»

Σ' ένα από τα παρασμένα φύλλα του «Νουμά» —στο 104 φύλλο— δημοσιέψαμε ένα κομμάτι από τό βιβλίο που προχτές τυπώθηκε. Σήμερα σας δίνουμε κ' ένα κομμάτι για δείγμα της δουλειάς των μεταφραστών και σας όμολογούμε ταπεινώτατα πως είμαστε άνικάνοι να κρίνουμε τον Κάντ, άφου τή δουλειά αυτή μονάχα ρεπόρτερ Άθηναϊκών ήφημερίδων μπορούν να την καταπιεστούνε, έτσι «κατά τας ώρας της σχολής των».

Τό κομμάτι που θά διδάξετε άμέσως τώρα, είναι τό πρώτο κεφάλαιο της εισαγωγής κ' επιγράφεται «Διαφορά άδολου κ' έμπειρικού γνωρισμού».

«Πώς κάθε μας γνωρισμός άρχινάει με πείρα δέν έχει λόγο. Γιατί πως άλλως θά ζυπνήση του γνω-

ριστικού μας ή ενέργεια παρ' από άντικείμενα που έπηρεάζουν την αίσθησή μας, κ' είτε αυτά τά ίδια γεννούν εικόνας, είτε κεντούν τή διάνοιά μας να τά συγκρίνη, να τά ταιριάξη ή ξεχωρίξη, κ' έτσι τό άδούλευτο ύλικό της αίσθητικής μας έντύπωσης να τό γυρίξη σε γνωρισμό άντικείμενων, που είναι ό,τι λέγεται πείρα; Χρονολογικά λοιπόν κανέννας μας γνωρισμός δέν έρχεται πριν την πείρα: άρχινάει ο καθένας μαζί της.

Άν όμως κάθε μας γνωρισμός άρχινάει με πείρα, αυτό δε θά πη πως και πηγάζει ο καθένας από την πείρα. Γιατί κι ο ίδιος ο έμπειρικός γνωρισμός ύως είναι σύνθετος άπ' ό,τι άποχτούμε μ' έντύπωση κι άπ' ό,τι μας προμηθεύει τό ίδιο τό γνωριστικό μας (ή αίσθητική έντύπωση δίνοντας μονάχα την άμορφή), κι αυτή την προσθήκη δέν τή διακρίνουμε από τό άρχικό ύλικό ως που με μεγάλη πραχτική κι την παρατηρήσουμε και να μάθουμε την τέχνη του ξεχωρισμού της. Άλλοιόν είναι τούτο τουλάχιστο ζήτημα πού προσεχτικής μελέτης, που δέν άποφασίζεται έτσι άμέσως με την πρώτη ματιά, τό αν ύπάρχει δηλαδή γνωρισμός άλόγετα ανεξάρτητος από πείρα, ακόμα μάλιστα κι από κάθε αίσθητική έντύπωση. Τέτοιος γνωρισμός λέγεται από τά πριν (a priori), αντίθετα του έμπειρικού, που οι πηγές του είναι από τά ύστερα (a posteriori), δηλαδή μετά στην πείρα.

Τά λόγια από τά πριν δέν είναι όμως ακόμα τόσο καλά ώρισμένα που να φανερώσουν σωστά πόση σημασία έχει τό ζήτημα που προβάλαμε. Γιατί ακόμα και για γνωρισμούς που πηγάζουν από πείρα συνηθεί ο κόσμος και λέει πως είμαστε από τά πριν έπιδεχτικοί τους ή κάτοχοί τους, γιατί δέν τους βγάλαμε άμεσα από πείρα, παρ' από κάποιον γενικό κανόνα, δανεισμένο όμως κι αυτόν από πείρα. Έτσι, αν ξεχώσης τά θεμέλια του σπιτιού σου, λέμε πως έπρεπε να τό ξέρης από τά πριν πως θά γαρμιστή τό σπίτι, δηλαδή δέν εΐταν ανάγκη να προσμείνης την πείρα να σου τό μάθη. Κι ως τόσο μήτ' αυτό δέν μπορούσες να τό ξέρης άληθινά από τά πριν γιατί πως τά σώματα έχουν βάρος, και λοιπόν πως πέφτουν άμα τους λείψουν τά στελώματά τους, τό έμαθες προτήτερα από πείρα.

Με γνωρισμό από τά πριν θά έννοούμε λοιπόν από δω κι όμπρός όχι γνωρισμό ανεξάρτητο από κάποιας λογής πείρα, παρ' άπόλυτα ανεξάρτητο από κάθε πείρα. Άντίθετος του είναι ο έμπειρικός,

που δε γίνεται παρ' από τά ύστερα, δηλαδή μονάχα με πείρα. Ο από τά πριν γνωρισμός είναι πάλε ή άδολος ή ανακατωμένος. Και άδολος είναι ό,τι δέν έχει μέσα του τίποτα έμπειρικό. Τό αξίωμα λ. χ. «κάθε άλλαγή έχει την αίτια της» είναι αξίωμα από τά πριν, όχι όμως άδολο, γιατί ή άλλαγή είναι έννοια βγαλμένη μονάχα από πείρα.»

Τό βιβλίο πουλιέται δυό δραχμές στο βιβλιοπωλείο της «Εστίας». Όσοι θέλουν από τους άναγκώστες μας του έξωτερικού μπορούν να τό ζητήσουν κι από τό γραφείο του «Νουμά» στέλνοντας δυό φρ. χρ. δίχως παραπανιστό έξοδο για τά ταχυδρομικά.

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΠΕΛΛΑ

Άπό τό Παρίσι, στις 10 του Δεμητρίου Άγαπυτε μου «Νουμά»,

Προχτές εΐθουνα στο θέατρο της Γαλιικής Κομωδίας, δηλαδή στο καλύτερο θέατρο της Εδρώτης από όλα, όσα παίζουνε δράματα. Στο θέατρο που παίζει ο Μοντ Σουλής τον Οιδίποδα, τό Έλληνα άροπούρημα του Σοφοκλή, και ή Βερμπίρ τή Δόνου Σόλ στον Έρσάνη του Βίχτωρα Οδγγρό.

Έπαιζαν τή βραδεία που πήγα, για από τά νεώτερα δράματα, τά κοινωνικά λεγόμενα, που μέσα σ' αυτά, παρουσιάζονται τά πράματα όπως γίνονται στην άληθινή ζωή, κι όχι όπως τά περιγράφουν στα τραγούδια και στα παραμύθια.

Εΐχα μεγάλη επιθυμία, όχι μόνο νακούσω, μα και να δω αυτό τό δράμα, που φημίζει κιόλας, για τις τραγικές του σκηνές, που γίνονται άναμεταξή ένουδς πατέρα και της κόρης του!

Άμα κάθουσι στη θέση μου και πριν άρχήση ή παράσταση, κοίταξα γύρο γύρο μου, για να ιδώ τον κόσμο, τον όμορφο και κυλοσυγυρισμένο, που πηγαινέι στο θέατρο, διαν πρό πάντων παίζονται καινούρια δράματα.

Φυσικά, την προσοχή μου, κατά προτίμηση, έδωσα στις κούρες, κι πολύ περισσότερο στα φορέματά τους, και τούτο, για τό χαίρει τώ φιληνάδω

πικρατήσε «έξαφανίζουσα κτλ», ενώ κάποιος άλλος φίλος μου «έξίσου απέχων και της αρχαϊζούσης και της λεγομένης δημώδους» μαγεμένος κι αυτός με τά κάλλη του σοβαρού κι άστειού βιβλίου «Πείστηκες, έπί τέλους, μούλεγε. με τό βιβλίο του κ. Σκια, πως μια μέρα ή καθαρεύουσα —δηλ. ή έξίσου απέχουσα— θά έπικρατήσε πέρα πέρα;». Και βέβαια πείστηκα με τό βιβλίο του κ. Σκια, πως δέν άρκει νάχει κανείς μάθηση, αλλά πως πρέπει νάχει και μυαλό, πρώτ' άπ' όλα μάλιστα πρέπει κανείς νάχει μυαλό. «Δεί μόν και φιλοσοφείν, δει δέ και έγκέφαλον έχειν».(Έπίκτητος).

Παράξενη άλήθεια, διάλεκτος,—και δη έπικρατεστέρη,—θάναι αυτή ή καθαρεύουσα, πού παράξενη κι από τή λογική του κ. Σκια. Μου θυμίζει τους νεοπλατωνικούς φιλοσόφους. Οι φιλοσοφικές τους θεωρίες, ή προσπάθεια να φτάσουνε στη θεωρία του Ένός με την έκσταση, τους είχε κλείσει τόσο μέσα στον έαυτό τους, ώστε «έδούκουν ασώματοι είναι, κισχυνόμενοι ότι έν σώματι ήσαν» (Πορφύριος). Σε τέτοιους ανθρώπους, τι λέτε, δε θά ταιριάζε λαμπρά, ή καθαρεύουσα; Δε μοιάζει δημιούργημα λαού που βρίσκεται σε παρόμοια ψυχολογική κατάσταση, που δείχνει άφροντισιά και περιφρόνηση για τις κάθε λογής σωματικές του ανθρώπου ανάγκες και

μόνο «τό φιλοσοφείν αυτό μείλει». Μ' άλλα λόγια θέλω να πώ, παράξενο κάπως δε σας φαίνεται τό φαινόμενο που παρουσιάζει ή καθαρεύουσα, λέδες να μην έχει για να πει τόσα και τόσα πράματα της καθημερηής της ύλικής ζωής, πράματα όχι άγνωστα σ' εκείνους που έχουν, κατά τον κ. Σκια, διάλεκτο φυσική την καθαρεύουσα; Δε δείχνει τό φαινόμενο αυτό πως ή καθαρεύουσα είναι γλώσσα ανθρώπων, όχι σαν όλους τους άλλους, που δε φιλοσοφούνε μόνο, μα και τρώνε κιόλας και πίνουν, και ντύνονται και συνελόντι εΐπειν ούδενός των περι τό σώμα όλιγορούσι, μάλλον δε μεριμνώσιν ως πλείστον; Παρατηρητικό που τ' τόχει, άλήθεια, ο κ. Σκιας. Τι φίνα που ξέρει να μεταχειρίζεται τή μέθοδο την επαγωγική, από την έμπειρία ξεκινώντας να μορφώνει θεωρίες για να καταλάβει και να εξηγήσει την έμπειρία.

Άντι να τρέχει ψάχνοντας στους παρασμένους αϊώνες, και να εξετάζει τή γλώσσα των Βυζαντινών και των χρόνων της σκλαβιάς, αν εξέταζε καλύτερα μερικά γνωρίσματα της καθαρεύουσας χαρακτηριστικά, ύως να μην κατάφερνε τή φοβερή του ανακάλυψη, ύως να μην έβρισκε πως ή καθαρεύουσα είναι ή δη έπικρατεστέρη διάλεκτος. Ποιά είναι αυτά τά γνωρίσματα;

Πρώτο, που δε χρειάζεται δε κι άλλο, ό,τι δέν έπάρχει κανείς πουθενά που να τή μιλάει, όπως θα μιλούσε φυσικά κάθε γλώσσα, που θα την κειρίγει από παράδοση. Παράδοση εΐπα γιατί σ' αυτή χρωστάν οι γλώσσες τή ζωή, γιατί τότε λέγεται ζωντανή μια γλώσσα, όταν κάθε γενιά από παράδοση τήν έχει, όταν την παίρνει από τά χείλια της γενεάς που πέρασε. Ο κ. Σκιας συνηθισμένος καθώς είναι να παρανοεί πολλές φορές των άλλωνών τά λόγια μια χαρά μπορεί να πετάξει στη μέση τήνομα του Πάουλ και να ξαναπει φωνογραφικά όσα λέει ο Πάουλ, τον τρόπο, φυσικό ή τεχνητό, που μαθαίνει κανείς μια γλώσσα ό,τι δηλ. τή γλώσσα που μια γενιά τή μαθαίνει τεχνητά, ή κατοπινή γενιά μπορεί να τή μάθει φυσικά. Η γνώμη αυτή έχει σχέση μ' όσα παραπάνω έλεγα όσα ράβδω με βροχή: αυτό όμως δε θά πει πως θά δυσκολευτεί ο κ. Σκιας να τή μεταχειριστεί για έπιχείρημα, και λόγος να τό πιστέψει κανείς, ότι τέτοιας άξίας έπιχειρήματα ένα σωρός βρίσκουμε στο βιβλίο. Γιατί του Πάουλ ή γνώμη αυτή που τή βρίσκετε στο βιβλίο του για τις γενικές αρχές της γλωσσολογίας τό κεφάλαιο «ή κοινή γλώσσα» μεταφρασμένο από τον κ. Χατζηδάκη στις «Γλωσσολογικές μελέτες» δέν άντιμάχεται, καθώς βλέπετε, μ' έ-